

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2\(19\)-1572-1583](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2(19)-1572-1583)

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна доктор наук з державного управління, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Данильчук Іван Зіновійович викладач кафедри управління діяльністю підрозділів цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, м. Львів, <https://orcid.org/0009-0003-9704-3989>

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ

Анотація. Систематизовано й охарактеризовано моделі демократизації суспільства: партисипаторна модель; легітимна модель; деліберативна та мережева (цифрова) моделі. З'ясовано, що сучасний етап демократичних трансформацій характеризується їх синергійним поєднанням, де інституційна легітимність доповнюється активною громадянською участю, публічним діалогом і цифровою інклюзивністю. Акцентовано на визначальній ролі громадянського суспільства як ключового суб'єкта демократичних змін, партнера держави у формуванні публічної політики та інструмента громадського контролю.

Проаналізовано особливості розвитку демократизації українського суспільства як багатовимірного та гібридного процесу, що відбувається в умовах реформування публічного управління та реалізації євроінтеграційного курсу України. Демократизація розглядається як інституційний перехід до демократичних форм правління, і як глибока трансформація суспільних цінностей, управлінських практик та моделей взаємодії між державою та громадянами. Обґрунтовано необхідність розмежування понять демократизації та консолідації демократії.

Визначено, що ефективність реалізації реформаційних змін у державі залежить від рівня інтеграції демократичних ідеалів у соціокультурне середовище. Доведено, що реформи публічного управління в Україні (зокрема децентралізація, запровадження принципів належного врядування, модернізація державної служби та цифрова трансформація) виступають провідним механізмом утвердження демократичних цінностей у повсякденній управлінській практиці. Конкретизовано значення європейської інтеграції як нормативного й інституційного чинника демократичного розвитку. Визнано,

ISSN 3041-1793 Online

що демократизація в умовах воєнного стану зберігає свою незворотність і виступає джерелом стійкості, легітимності та європейської ідентичності українського суспільства.

Ключові слова: публічне управління, державна політика, реформування, управлінські інститути, демократизація суспільства, демократичні цінності, інтереси, суспільна згуртованість, стратегія, євроінтеграція, Україна, ЄС.

Pomaza-Ponomarenko Alina Leonadivna Doctor in Public Administration, Professor, Head of the research laboratory for studying management problems in the field of civil protection of the National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Danylchuk Ivan Zinoviyovych Lecturer, Department of Management of Civil Protection Units, Lviv State University of Life Safety, Lviv, <https://orcid.org/0009-0003-9704-3989>

DEMOCRATISATION OF SOCIETY IN THE CONDITIONS OF REFORMING UKRAINE'S PUBLIC ADMINISTRATION AND IMPLEMENTING ITS EUROPEAN INTEGRATION ASSUMPTIONS

Abstract. The models of democratization of society are systematized and characterized: participatory model; legitimate model; deliberative and network (digital) models. It is found that the current stage of democratic transformations is characterized by their synergistic combination, where institutional legitimacy is supplemented by active civic participation, public dialogue and digital inclusiveness. The emphasis is on the determining role of civil society as a key subject of democratic changes, a partner of the state in the formation of public policy and an instrument of public control. The features of the development of democratization of Ukrainian society as a multidimensional and hybrid process taking place in the context of public administration reform and the implementation of Ukraine's European integration course are analyzed. Democratization is considered as an institutional transition to democratic forms of government, and as a deep transformation of social values, management practices and models of interaction between the state and citizens. The need to distinguish between the concepts of democratization and consolidation of democracy is substantiated. It is determined that the effectiveness of the implementation of reformative changes in the state depends on the level of integration of democratic ideals into the socio-cultural environment. It is proven that public administration reforms in Ukraine (in particular, decentralization, implementation of the principles of good governance, modernization of the civil service and digital transformation) act as the leading mechanism for establishing democratic values in everyday management practice.

The importance of European integration as a normative and institutional factor of democratic development is specified. It is recognized that democratization under martial law retains its irreversibility and acts as a source of stability, legitimacy and European identity of Ukrainian society.

Keywords: public administration, state policy, reform, administrative institutions, democratization of society, democratic values, interests, social cohesion, strategy, European integration, Ukraine, EU.

«Хвиля демократизації – це група переходів від недемократичних до демократичних режимів, що відбуваються у певний період часу та кількісно істотно переважають переходи в протилежному напрямку в даний період часу»

С. Хантінгтон [13]

Постановка проблеми. Демократизація українського суспільства впродовж останніх десятиліть набула рис не лише політичного процесу, а й глибинної соціально-інституційної трансформації, що охоплює всі рівні публічного управління [1]. Особливої інтенсивності цей процес набув у контексті реформування системи публічної влади та практичної реалізації євроінтеграційного курсу України, який виступає не просто зовнішньо-політичним орієнтиром, а цивілізаційним вибором, заснованим на цінностях демократії, верховенства права, прав людини та участі громадян у прийнятті управлінських рішень.

В умовах повномасштабної агресії рф демократизація не тільки не втратила актуальності, а й набула екзистенційного значення, оскільки стала одним із ключових чинників стійкості держави, мобілізації суспільства та збереження довіри між владою і громадянами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика демократизації держав і суспільств базується на здобутках західних і українських науковців із різних сфер суспільно-політичного знання, які досліджують хід демократичних процесів, специфіку формування демократичних інститутів та укорінення демократичних цінностей у суспільстві. Серед науковців варто виокремити роботи І. Башинського, С. Бистрицького, Е. Гідденса, Р. Даля, Г. О'Доннела, І. Застави, А. Колодій, Г. Куц, І. Лопушинського, О. Радченка, О. Романюк, Ф. Фукуями, Ф. А. фон Хайека, С. Хантінгтона, Л. Харрісона, Ф. Шміттєра, П. Штомпки, Й. Шумпетера та інших. У межах демократичного дискурсу кінця ХХ ст. особливу актуальність набули питання демократизації на тлі посткомуністичних трансформацій, які стали об'єктом досліджень Р. Арона, Л. Даймонда, Р. Дарендорфа, Т. Кузьо, А.Ю. Мельвіля, В. Пантіна, А. Пшеворського, Д. Растоу, М. Требіна та інших. У той же час, вимагають деталізації особливості демократизації українського суспільства в умовах впливу екзогенних та ендогенних факторів.

Постановка завдання. Метою статті є демократизація українського суспільства в умовах реформування публічного управління України та реалізації її євроінтеграційних прагнень.

Виклад основного матеріалу. У загальному розумінні процес демократизації зазвичай сприймається як перехід від авторитарних або інших недемократичних форм правління до демократичних [13]. Відповідно до наявних визначень, цей термін охоплює сукупність процесів, спрямованих на утвердження політичних прав та громадянських свобод членів суспільства, впровадження електоральних механізмів функціонування державної влади, а також подальше вдосконалення інституційно-правових основ політичної системи [12].

Отже, демократизація за своєю суттю має розпочинатися із трансформації громадянського суспільства, що згодом природно впливає і на реформування політичних інститутів. Однак у світовій практиці нерідко трапляються випадки, коли демократизація розпочиналася не з суспільства, а з реорганізації політичних інституцій, унаслідок чого виявлялося, що суспільство не було достатньо готовим до адаптації до нових демократичних принципів [14]. Дослідники підкреслюють, що сучасна хвиля демократизації має низку характерних особливостей, які відображають складність і багатозначність цього процесу [4; 11]. У цьому контексті науковці розрізняють два ключові аспекти: безпосередню демократизацію, тобто створення нових демократичних інститутів і практик, та консолідацію демократії – етап, який означає перехід до стійкої демократії через глибоку інтеграцію демократичних цінностей, норм і структур у життя суспільства.

Загальноприйнято виділяти декілька моделей демократизації (табл. 1). Так, у сучасній політичній науці активно розвивається концепція, спрямована на теоретичне обґрунтування прямої, або безпосередньої демократії, яка отримала назву «демократія участі» або «партисипаторна демократія» [3]. Дана модель акцентує увагу на необхідності поглиблення демократичного устрою в межах сучасних західних демократій. Її мета полягає у формуванні нового типу громадянської активності, розвитку розгалуженої мережі місцевого самоврядування, реорганізації політичних партій у широкий суспільний рух та всебічній демократизації суспільного життя.

Крім того, ця концепція спрямована на запровадження механізмів прямої участі громадян у політичному процесі, що відповідає принципам безпосередньої демократії.

Наступна модель легітимної демократії, що значною мірою базується на концепції захисної демократії із ключовим принципом *laissez-faire*.

Прихильники цього напрямку, серед яких можна відзначити П. Нозіка та Ф.А. фон Гаєка, як і в інших теоретичних моделях демократії, акцентують увагу на необхідності розмежування держави та громадянського суспільства, а також підтримці засад правової держави [2; 4; 11]. Однак дисбаланс між

інституційними та процесуальними аспектами культури суспільства, а також панівними в ньому політичними цінностями стає причиною як періодичних криз у розвинених демократіях, так і нестабільності та суперечностей у демократизаційних процесах перехідних суспільств. Більшість із сучасних моделей демократії зосереджують увагу або на окремих аспектах демократичного устрою, або на різнорідних ціннісних орієнтирах [8–9].

У процесі політичної, економічної та соціальної трансформації демократичних суспільств із метою розширення прав і свобод громадян стає очевидним, що успішність цих реформ у перспективі значною мірою залежить від темпу та глибини впровадження демократичних ідеалів й інститутів у свідомість і культурне середовище громадян [4; 11]. За таких умов демократизація виконує роль механізму зниження рівня конфліктності в суспільстві, сприяючи формуванню більш гармонійної соціальної взаємодії.

Однак практика трансформаційних процесів у пострадянських країнах засвідчує наявність певного перехідного періоду між проголошенням демократичних цінностей та їх повноцінною імплементацією у громадсько-політичну сферу. Жодна з держав цього регіону не досягла демократії безпосередньо і швидко, що зумовлено відсутністю необхідних передумов для її реалізації [5].

Серед таких умов можна відзначити економічні, соціально-політичні та соціокультурні аспекти, які в більшості випадків вимагали суттєвих змін для забезпечення можливостей демократичного розвитку.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика етапів демократизації суспільства в межах основних моделей демократії

Критерій / Етап	Легітимна (представницька) демократія	Демократія участі (партисипаторна)	Деліберативна демократія	Мережева / цифрова демократія
Базова мета демократизації	Забезпечення легітимності влади через вибори та правові процедури	Залучення громадян до ухвалення управлінських рішень	Формування рішень через публічний раціональний діалог	Розширення доступу до управління через цифрові канали
Початковий етап	Інституціоналізація виборчого права, конституційне закріплення прав і свобод	Формування механізмів громадських консультацій і місцевих ініціатив	Створення публічних просторів для дискусій	Розвиток е-урядування та базових цифрових сервісів
Проміжний етап	Стабілізація представницьких інститутів (парламент, місцева влада)	Запровадження партисипаторного бюджетування, громадських рад	Інституціоналізація дорадчих платформ, форумів політики	Інтеграція цифрових платформ участі (е-петиції, онлайн-обговорення)

Критерій / Етап	Легітимна (представницька) демократія	Демократія участі (партисипаторна)	Деліберативна демократія	Мережева / цифрова демократія
Етап «визрівання»	Високий рівень довіри до виборних органів	Спільне вироблення політики між владою та громадою	Прийняття рішень на основі аргу- ментованого консенсусу	Використання Big Data, AI, GovTech для управлінських рішень
Роль громадян	Виборці та суб'єкти делегування повноважень	Активні учасники управлінських процесів	Співтворці політичних рішень	Користувачі та співрозробники цифрових сервісів
Інструменти участі	Вибори, референдуми	Громадські слухання, бюджети участі, консультації	Публічні дебати, політичні форуми, експертні панелі	Е-демократія, відкриті дані, цифрові платформи
Роль публічної адміністрації	Реалізація мандату, отриманого через вибори	Фасилітатор участі та партнер громадян	Модератор публічного діалогу	Оркестратор цифрових екосистем
Ризики демократизації	Формалізація демократії, відчуження громадян	Фрагментація інтересів, популізм	Домінування експертних еліт	Цифрова нерівність, кіберзагрози
Євроінтегра- ційна релевантність	Відповідність базовим критеріям демократії ЄС	Узгодження з принципами good governance	Відповідає стандартам відкритого врядування ЄС	Відповідає Digital Europe та e-Governance Agenda
Значення для України	Забезпечення політичної стабільності	Посилення довіри до влади та соціальної згуртованості	Підвищення якості публічних рішень	Прискорення реформ і стійкість в умовах криз

Джерело: складено на підставі [3; 4; 6; 11; 13; 14]

Табл. 1 репрезентує систематизований аналіз етапів демократизації суспільства крізь призму ключових сучасних моделей демократії – легітимної (представницької), демократії участі (партисипаторної), деліберативної та мережевої (цифрової). Такий підхід дозволяє комплексно охарактеризувати еволюцію демократичних процесів не лише з інституційно-правового погляду, а й з позицій суспільної залученості, якості публічного діалогу та технологічної модернізації публічного управління. Моделі партисипаторної та легітимної демократизації розглянуті вище. Щодо інших моделей можемо визначити таке: у межах деліберативної демократії демократизація набуває якісного виміру, оскільки акцент переноситься з кількісної участі на раціональність, аргументованість та інклюзивність публічного дискурсу. У табл. 1 зацентровано, що етап «визрівання» цієї моделі передбачає інституціоналізацію постійних майданчиків для публічного обговорення

політик, де публічна адміністрація виконує роль модератора та гаранта процедурної справедливості. Водночас ризиком залишається потенційна домінація експертних груп, що потребує чітких механізмів балансування інтересів.

Мережева або цифрова демократія репрезентує новітній етап демократизації, який безпосередньо корелює з процесами цифрової трансформації публічного управління. Інформація, узагальнена в таблиці, засвідчує, що використання цифрових платформ участі, відкритих даних, GovTech-рішень і штучного інтелекту сприяє розширенню доступу громадян до управлінських процесів, підвищенню прозорості та оперативності прийняття рішень. Разом із тим, зазначена модель актуалізує нові виклики, зокрема проблему цифрової нерівності, кібербезпеки та захисту персональних даних.

Узагальнюючи, відзначимо, що сучасна демократизація суспільства має поліструктурний і гібридний характер, а ефективне реформування публічного управління можливе лише за умови синергії різних моделей демократії. Для України в контексті євроінтеграції особливо важливим є поєднання інституційної легітимності, активної громадянської участі, якісного публічного діалогу та цифрової інклюзивності, що відповідає стандартам *good governance*, *open government* і цифрової стійкості ЄС.

З урахуванням даних табл. 1 можемо також зауважити, що демократизація суспільства в Україні має багаторівневий і гібридний характер, поєднуючи елементи легітимної, партисипаторної, деліберативної та цифрової демократії. У контексті реформування публічного управління й євроінтеграційних прагнень України ключовим стає перехід від формальної демократичної легітимності до змістовної участі та цифрової інклюзивності, що відповідає сучасним європейським стандартам резильєнтності, публічності та партисипаторності.

Слід погодитись із науковцями, що стабільність демократичного режиму (у т.ч. в Україні) неможлива без забезпечення мінімального рівня добробуту населення та за наявності соціально-економічної модернізації. Формування економічних передумов для розвитку демократії передбачає створення сприятливих умов для становлення та розвитку середнього класу, посилення відповідальності держави за рівень добробуту громадян і забезпечення їх соціального прогресу [7; 11]. Зокрема, такі фундаментальні європейські цінності, як свобода, верховенство права, демократія, соціальна справедливість, гуманізація політичного процесу, політична стабільність, подальша демократизація інститутів публічної влади та збереження політичних традицій, повинні стати невід'ємною частиною суспільної свідомості [2]. Водночас вони мають узгоджуватись із прагненнями громадян до реального втілення принципів соціальної справедливості у повсякденному житті.

Сучасний етап демократизації суспільства вирізняється низкою специфічних рис, які свідчать про складність та багатогранність цього процесу

ISSN 3041-1793 Online

[там само]. Для досягнення успішних процесів демократизації потрібні зміни в політичній сфері та свідомості громадян. Однієї лише реорганізації політичних інститутів недостатньо для ефективного впровадження демократичних змін. Справжня демократична трансформація на політичних, економічних та інших рівнях можлива лише за умови формування демократичних цінностей у свідомості громадян.

Однією з ключових особливостей демократизації є активна роль громадянського суспільства, яке виступає:

- джерелом суспільного запиту на реформи;
- партнером держави у реалізації публічної політики;
- інструментом громадського контролю;
- майданчиком формування демократичних цінностей [2; 8].

Саме інститути громадянського суспільства значною мірою забезпечують зворотний зв'язок між владою та громадянами, що є критично важливим для ефективності реформ публічного управління. В умовах війни їх роль посилилася через участь у гуманітарних, волонтерських та правозахисних ініціативах, що ще більше інтегрувало громадян у процеси управління. Власне, інститути громадянського суспільства відіграють ключову роль у визначенні напрямку демократичних змін. Ці інститути значною мірою слугують провідниками західного стилю життя та соціокультурних цінностей, які поступово інтегруються в наше повсякденне життя. Однак їхня слабкість в Україні поки що ускладнює досягнення значних результатів. Недостатній розвиток цих інститутів уповільнює демократичні перетворення й може спрямувати країну до антидемократичного євразійського шляху. У цьому контексті громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у впровадженні демократичних соціальних практик і забезпеченні якісного управління ними [8].

Перехід до демократії охоплює широкий спектр суспільно-політичних трансформацій (реформаційних змін), які мають різну природу походження, моделі та результати, властиві сучасному етапу хвилі демократизації. На думку Г. Куц, дане поняття дає змогу відобразити багатогранність форм та умов, а також різноманіття остаточних результатів таких змін у суспільстві [6]. Водночас це поняття передає ідею непевності щодо успішності переходу до демократичного режиму та його подальшої стабілізації. Варто зазначити, що термін «демократизація» використовується для опису складних і різноманітних процесів змін між різними соціальними й політичними станами.

Демократизація українського суспільства не зводиться виключно до запровадження виборчих процедур чи формальних демократичних інститутів. Вона є багатовимірним процесом, що охоплює:

- зміну характеру взаємодії між державою та громадянином;
- трансформацію управлінських практик від ієрархічно-адміністративних до партнерських;

– утвердження культури публічної відповідальності, прозорості та підзвітності;

– розширення можливостей участі громадян у формуванні та реалізації державної політики.

У цьому сенсі демократизація безпосередньо пов'язана з реформуванням публічного управління, оскільки саме управлінські інститути виступають «провідниками» демократичних цінностей у повсякденну практику державного та регіонального врядування. Реформа публічного управління в Україні є одним із ключових інструментів демократизації, адже спрямована на подолання радянської управлінської спадщини, що ґрунтувалася на централізмі, формалізмі та відчуженості громадян від процесів прийняття рішень. Серед найвагоміших напрямів реформування варто виокремити такі:

1. Децентралізацію влади, яка забезпечила реальну фінансову та управлінську спроможність територіальних громад, перетворивши їх на активних суб'єктів розвитку, а не пасивних виконавців рішень центру.

2. Запровадження принципів належного врядування (good governance) – відкритості, ефективності, участі, підзвітності та орієнтації на результат.

3. Модернізацію державної служби, спрямовану на професіоналізацію, деполітизацію та формування нової управлінської культури.

4. Цифрову трансформацію, яка створила нові канали комунікації між владою та суспільством і зменшила простір для корупційних практик.

Загалом ці зміни покликані не лише оптимізувати управлінські процеси, а й посилили демократичну суб'єктність громадян, розширивши можливості впливу на публічну політику.

Європейська інтеграція України виступає потужним зовнішнім і внутрішнім стимулом для демократичних перетворень і зрушень у модернізації системи державного управління. ЄС у цьому контексті є не лише політико-економічним об'єднанням, а нормативною спільнотою, що транслює стандарти демократичного врядування. У процесі наближення до ЄС демократизація українського суспільства відбувається через: гармонізацію законодавства з *acquis communautaire*; імплементацію європейських стандартів прав людини; посилення ролі громадянського суспільства у контролі за владою; розвиток інклюзивних механізмів прийняття рішень; впровадження антикорупційних інституцій і комплаєнс-механізмів. Євроінтеграційний процес формує нову управлінську логіку, в якій демократія розглядається не як разова політична подія, а як безперервний процес удосконалення інституцій та суспільних практик [10].

Таким чином, особливістю сучасного етапу демократизації України є її реалізація в умовах воєнного стану. Це створює складний баланс між необхідністю оперативних управлінських рішень, обмеженням окремих прав і свобод і збереженням демократичних стандартів і правових гарантій. Попри об'єктивні обмеження, українська модель демонструє, що демократія та

ISSN 3041-1793 Online

безпека не є взаємовиключними, а навпаки – взаємодоповнюють одна одну. Стійкість демократичних інститутів стала одним із чинників міжнародної підтримки України та легітимації її євроінтеграційних прагнень.

Висновки. Демократизація українського суспільства в умовах реформування публічного управління та реалізації євроінтеграційного курсу є складним, багаторівневим і незворотним процесом, що поєднує внутрішні трансформації з зовнішніми нормативними орієнтирами. Реформи публічного управління виступають ключовим інституційним механізмом утвердження демократичних цінностей у практиці державного і місцевого врядування. Акцентовано, що євроінтеграційні прагнення України не лише задають стратегічний курс реформ, а й формують нову якість демократичного розвитку, в якій участь громадян, прозорість, підзвітність та ефективність стають базовими стандартами публічної влади. У цьому сенсі демократизація постає не як завершений етап, а як постійний процес інституційного та ціннісного оновлення українського суспільства, що зміцнює його стійкість, суб'єктність і європейську ідентичність.

Література:

1. Батир Ю.Г., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. Демократичні та недемократичні форми політичного правління: виклики сучасному світу // Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія "Державне управління". 2022. Вип. 2 (17). С. 149–157.
2. Башинський І., Лопушинський І., Плющ Р. Демократичне врядування в Україні як показник зрілості громадянського суспільства // Суспільство та національні інтереси. 2025. Вип. 3. С. 544–555.
3. Головка І.В. Ліберальна демократія: умови формування та специфіка становлення. 2010. Чернівці: б.в., 248 с.
4. Застава І.В. Витоки ліберально-демократичних ідей: огляд концептуальних підходів // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Питання політології», 2007. № 785 (10), С. 116–122.
5. Колодій А.Ф. Основи демократії : навч. посіб. Київ : Ай Бі, 2002. С. 67–98.
6. Куц Г.М. Лібералізм і демократія: перипетії співіснування // Віче. 2007. № 12, С. 17–20.
7. Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державно-управлінські аспекти : монографія. Харків: Діса плюс. 270 с.
8. Помаза-Пономаренко А.Л. Механізми реалізації потенціалу інститутів громадянського суспільства й уповноваженого з прав людини в системі публічного управління // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2025. Випуск 5. С. 51–58.
9. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Артизм державної політики // Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 2. С. 313–321.
10. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Публічно-управлінські аспекти реалізації Україною інтеграційних прагнень // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 6. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/6651>.
11. Радченко О.В. Демократичний транзит, як механізм реформування державного управління: світові моделі та проблеми застосування // Демократичне врядування. 2009.

12. Требін М.П. Політологічний енциклопедичний словник. 2015. Харків: Право, 816 с.

13. Хантінгтон С. Три хвили демократизації. 2005. Київ: Смолоскип, 582 с.

14. Held D. Models of democracy. Stanford: Stanford University Press (Third Edition), 2006. 408 p.

References:

1. Batyr, Yu.G., Pomaza-Ponomarenko, A.L. & Lopatchenko, I.M. (2022). Demokratychni ta nedemokratychni formy politychnoho pravlinnya: vyklyky suchasnomu svitu [Democratic and non-democratic forms of political government: challenges to the modern world]. *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny Seriya "Derzhavne upravlinnya" – Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine Series "Public Administration"*, 2 (17), 149–157 [in Ukrainian].

2. Bashynsky, I., Lopushynsky, I. & Plyushch, R. (2025). Demokratychnе vryaduvannya v Ukrayini yak pokaznyk zrilosti hromadyans'koho suspil'stva [Democratic governance in Ukraine as an indicator of the maturity of civil society]. *Suspil'stvo ta natsional'ni interesy – Society and national interests*, 3, 544–555 [in Ukrainian].

3. Golovko, I.B. (2010). *Liberal'na demokratiya: umovy formuvannya ta spetsyfika stanovlennya [Liberal democracy: conditions of formation and specifics of its formation]*. Chernivtsi: b.v. [in Ukrainian].

4. Zastava, I.B. (2007). Vytoky liberal'no-demokratychnykh idey: ohlyad kontseptual'nykh pidkhodiv [Sources of liberal-democratic ideas: a review of conceptual approaches]. *Visnyk Xarkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.H. Karazina. Seriya: «Pytannya politolohiyi» – Bulletin of the V.H. Karazin Kharkiv National University. Series: "Issues of Political Science"*, 785 (10), 116–122 [in Ukrainian].

5. Kolodiy, A.F. (2002). *Osnovy demokratiyi [Fundamentals of Democracy]*. Kyiv: Ai Bi.

6. Kuts, G.M. (2007). Liberalizm i demokratiya: perypetiyi spivisnuvannya [Liberalism and democracy: the vicissitudes of coexistence]. *Viche – Viche*, 12, 17–20 [in Ukrainian].

7. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2017). *Sotsial'nyy rozvytok i bezpeka rehioniv: derzhavno-upravlins'ki aspekty [Social development and security of regions: state and administrative aspects]*. Kharkiv: Disa Plus [in Ukrainian].

8. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2025). Mekhanizmy realizatsiyi potentsialu instytutiv hromadyans'koho suspil'stva y upovnovazhenoho z prav lyudyny v systemi publichnoho upravlinnya [Mechanisms for realizing the potential of civil society institutions and the Ombudsman in the public administration system]. *Dniprovs'kyi naukovyy chasopys publichnoho upravlinnya, psykholohiyi, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, and Law*, 5, 51–58 [in Ukrainian].

9. Pomaza-Ponomarenko, A.L. & Taraduda, D.V. (2026). Artyzm derzhavnoyi polityky [The artistry of state policy]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 2, 313–321 [in Ukrainian].

10. Pomaza-Ponomarenko, A.L. & Taraduda, D.V. (2025). ublichno-upravlins'ki aspekty realizatsiyi Ukrayinoyu intehratsiynykh prahnen [Public administration aspects of Ukraine's implementation of integration aspirations]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – State administration: improvement and development*, 6. Retrieved from <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6651> [in Ukrainian].

11. Radchenko, O.V. (2009). Demokratychnyy tranzyt, yak mekhanizm reformuvannya derzhavnogo upravlinnya: svitovi modeli ta problemy zastosuvannya [Democratic transit as a

ISSN 3041-1793 Online

mechanism for reforming public administration: world models and problems of application]. *Demokratychnе vryaduvannya – Democratic Governance*, 3. Retrieved from <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26545/radchenko.pdf> [in Ukrainian].

12. Trebin, M.P. (2015). *Politolohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk [Political Science Encyclopedic Dictionary]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

13. Huntington, S. (2005). *Try khvyli demokratyzatsiyi [Three Waves of Democratization]*. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].

14. Held, D. (2006). *Models of democracy*. Stanford: Stanford University Press (Third Edition) [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 31.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.02.2026